

NEON konferansen 16-18. november 2011

Sesjon 5.1. Demokrati i organisasjoner og organisasjoner i demokratiet

GRASROTA LEVER

SAMSPILLET MELLOM KOMMUNE OG OMRÅDEFØRENINGER

Harald Koht

Høgskolen i Oslo og Akershus

Fakultet for samfunnsfag

harald.koht@hioa.no

Telefon 22 45 35 47

Høgskolen i Oslo og Akershus (HiOA)

GRASROTA LEVER

Samspeillet mellom kommune og områdeforeninger

Sammendrag

Dette konferansepaperet gjengir resultater og analyser av svar på Norges Velforbunds medlemsundersøkelse i 2007. Undersøkelsen er utført som en spørreskjemaundersøkelse blant alle medlemsforeningene i NVF. Skjemaet ble sendt til 2785 foreninger, hvorav 904 eller 32,5 prosent svarte.

Enkelte studier i Norge og USA har vist at frivillige nærmiljøorganisasjoner kan være effektive alternativer til politiske organer oppnevnt på grende- eller bydelsnivå. Dette paperet tar særlig for seg for hvordan og på hvilke områder velforeningene samhandler med myndighetene, spesielt på kommunenivå. Undersøkelsen viser at samarbeidet med kommunen dekker et vidt saksfelt med foreningen som viktigste initiativtaker. Deltakelsen kan dreie som medvirkning i kommunale planleggingssaker i form av høringer og uttalelser. Her viser undersøkelsen at et bredt spektrum av kontaktformer og møteplasser blir brukt i kontakten mellom kommune og organisasjoner. Vel så viktig for lokalmiljøet er deltakelse og samarbeid om utbygging av lekeplasser, rydding og andre praktiske tiltak. Noen vel mottar betydelig økonomisk støtte til slike tiltak, men likevel avhenger de fleste først og fremst av oppslutningen fra sine egne medlemmer i form av dugnad og direkte økonomisk støtte.

Innledning

Datagrunnlaget i dette paperet bygger resultater og analyser av svarene på Norges Velforbunds store medlemsundersøkelse i 2007. Undersøkelsen ble utført som en spørreskjemaundersøkelse blant alle medlemsforeningene i NVF. Vellene kunne velge mellom å fylle ut en elektronisk utgave som vel med e-postadresser fikk tilsendt eller de kunne fylle ut en papirutgave. Skjemaet ble sendt til 2785 foreninger, hvorav 904 eller 32,5 28,6 prosent svarte. Det er en forholdsvis lav, men akseptabel svarprosent.¹

I de siste årene har vi sett en økende interesse for innsyn i de frivillige organisasjonenes rolle i samfunnet. Mens mange tidligere så på disse organisasjonene som enten fullstendig upolitiske eller tvert om som pressgrupper som bidro til å undergrave de vanlige demokratiske prosessene ved valg, er det blitt vanlig å akseptere at frivillig organisering på siden av partiene faktisk er en avgjørende forutsetning for stabile og fungerende demokratiske institusjoner. Tanken stammer fra franskmannen Alexis de Tocquevilles skrifter om Amerika i 1830-årene, men interessen for betydningen av det som gjerne kalles sivilsamfunnet har først og fremst blomstret siden Jernteppets fall i 1989.

Sammen med interessen for sivilsamfunnet har økt, har det også kommet alarmerende rapporter om at frivillig organisering er i tilbakegang med negative følger for folks deltakelse i politikk og samfunnsliv. Blant de bekymrede finnes den tidligere tyske akademikeren og politikeren Ralf Dahrendorf (1929-2009) og den amerikanske forfatteren av *Bowling Alone*, Robert Putnam. Også norske rapporter, for eksempel Wollebæk og Selles bok fra 2002, dokumenterer sviktende oppslutning om folkelige bevegelser som stod sterkt i første halvdel av det tjuende århundret. Dette gjelder særlig organisasjoner basert på bestemte ideer, som religion og avholdssak, men også kjønnsbestemte lag som spesielt appellerer til henholdsvis menn eller kvinner.

Trass i denne tilbakegangen for etablerte organisasjoner kan en spørre seg om det snarere dreier seg om en omstrukturering av sivilsamfunnet enn en svekkelse. Det vil si at vi finner en overgang fra hierarkiske, ideelle organisasjoner til økende oppslutning om område- eller nærmiljøorganisasjoner, som i liten grad er underlagt sentralisert styring. Velbevegelsen er eksemplet på det siste. Selv om de eldste eksisterende vellene ble stiftet på 1800-tallet, har det i løpet av de siste 25 årene skjedd en kraftig vekst. Selv om nyetableringene antakelig ble godt hjulpet ved dannelsen av Norges Velforbund i 1976, er de fleste fortsatt ikke medlem av noe landsomfattende forbund.

¹ Denne undersøkelsen hadde sin opprinnelse i et oppdrag for Norges Velforbund. Dessverre måtte NVF nedlegge sin virksomhet i 2010, og det har dermed trukket ut i tid å få ferdigstilt rapporten. Oppløsningen av forbundet gjør det også vanskelig å forestille seg at en tilsvarende undersøkelse vil la seg gjennomføre i nærmeste framtid fordi det for tiden ikke gjennomføres en sentral registrering av alle landets områdeforeninger, som i 2007 hadde nådd et antall på 7919.

Enkelte studier i Norge og USA har vist at frivillige nærmiljøorganisasjoner kan være effektive alternativer til politiske organer oppnevnt på grende- eller bydelsnivå, se Røiseland (1998) og Glaser mfl. (2006). I en tidligere rapport for Norges Velforbund går det likevel fram at det finnes klare skiller mellom vel som selv mener de kan gjøre en effektiv innsats i miljøvernarbeid og dem som i praksis må ha betydelig oppmuntring og praktisk støtte for å komme i gang på dette området (Koht 1990). Slike variasjoner i forutsetningene for lokal deltakelse går også fram av en NVF-undersøkelse fra Bergen (2002). I dette paperet er det derfor lagt særlig vekt på hvordan og på hvilke områder velforeningene samhandler med myndighetene, spesielt på kommunenivå. Undersøkelsen viser at samarbeidet med kommunen dekker et vidt saksfelt med foreningen som viktigste initiativtaker. Noen vel mottar betydelig økonomisk støtte til lokale tiltak som lekeplasser, men likevel avhenger de fleste først og fremst av oppslutningen fra sine egne medlemmer. Uavhengigheten av myndighetene kommer også fram ved organisering av lokale ryddeaksjoner. Selv om disse hyppig gjennomføres i samarbeid med kommunen, viser en nærmere analyse at vellene tar på seg denne oppgaven helt uavhengig av om kommunen bidrar eller ikke.

I de siste årene har det også vært en økende interesse for betydningen av foreningslivet for det enkelte individ. Sosial eksklusjon brukes som betegnelse på situasjoner der mennesker blir stående utenfor formelle og uformelle sosiale nettverk (se Aasland 2002). Selv om dette problemet har vært særlig fokusert i sosiologiske studier av Øst-Europa etter 1991, så har verdien og nytten av foreningsengasjement for den enkelte møtt økt interesse også i Norge, blant annet i rapportene fra Lorentzen (2003), Sivesind (2005) og Seim (2006). Tidligere rapporter (Koht 1999 og 2007) viser at vellene gjerne trekker medlemmene inn i praktiske arbeidsoppgaver i form av dugnadsinnsats kombinert med sosiale aktiviteter. De sosiale aktivitetene bidrar både til markering av nasjonale og lokale høytidsdager, men også rett og slett en anledning til å feire seg selv. Vellene bidrar dermed til den sosiale integreringen i sitt nærområde.

Den norske nærmiljøbevegelsen svært fragmentert. Fragmenteringen viser seg i flertallet av lag som står utenfor en landsomfattende sammenslutning. Siden 2010 eksisterer to landsomfattende forbund som til sammen omfatter et mindretall av registrerte velforeninger. I Norden og Europa ellers har det dannet seg en rekke organisasjoner som spesielt ivaretar innbyggernes interesser på landsbygda. I USA har nabolagsforeninger ofte en politisk profil til høyre eller venstre (Fisher 1984).

Geografisk fordeling

Norges Velforbunds egne registre viste 2007 at det finnes lag som driver nærmiljøarbeid i forbindelse med bosted i alle fylker. Vel forekommer oftest som betegnelsen for slike foreninger. I tillegg finnes det områdeforeninger som kaller seg grendelag, hagebylag, beboerforening, kretsforening, velforening, vellag, vei- og bryggeforening, huseierlag, bygdelag, borettslag eller innbyggerforening. Betegnelsene er med andre ord varierte, men denne undersøkelsen holder seg til betegnelsene vel og velforening.

Fordelingen av vel kan beregnes på ulike måter. I tillegg til NVFs medlemsregister innhentet Norges Velforbund hvert år opplysninger om antall vel i hver kommune. På grunnlag av disse tallene fantes det i 2007 i alt 7.919 velforeninger i Norge. Det er en økning

<i>Tabell 1. Vellenes fordeling på fylkene 2007</i>			
Fylke	Utvalg	Medlemmer	Vel i alt
Akershus	114	294	731
Aust-Agder	20	79	349
Buskerud	57	279	413
Finnmark	5	13	111
Hedmark	56	140	442
Hordaland	67	203	783
Møre og Romsdal	29	73	576
Nord-Trøndelag	33	124	479
Nordland	28	100	427
Oslo	31	75	211
Oppland	42	79	363
Rogaland	101	407	772
Sogn og Fjordane	8	39	252
Sør-Trøndelag	73	225	453
Telemark	31	74	242
Troms	8	32	195
Vest-Agder	93	266	467
Vestfold	42	136	293
Østfold	56	147	360
Ikke oppgitt	10		
Sum	904	2785	7919

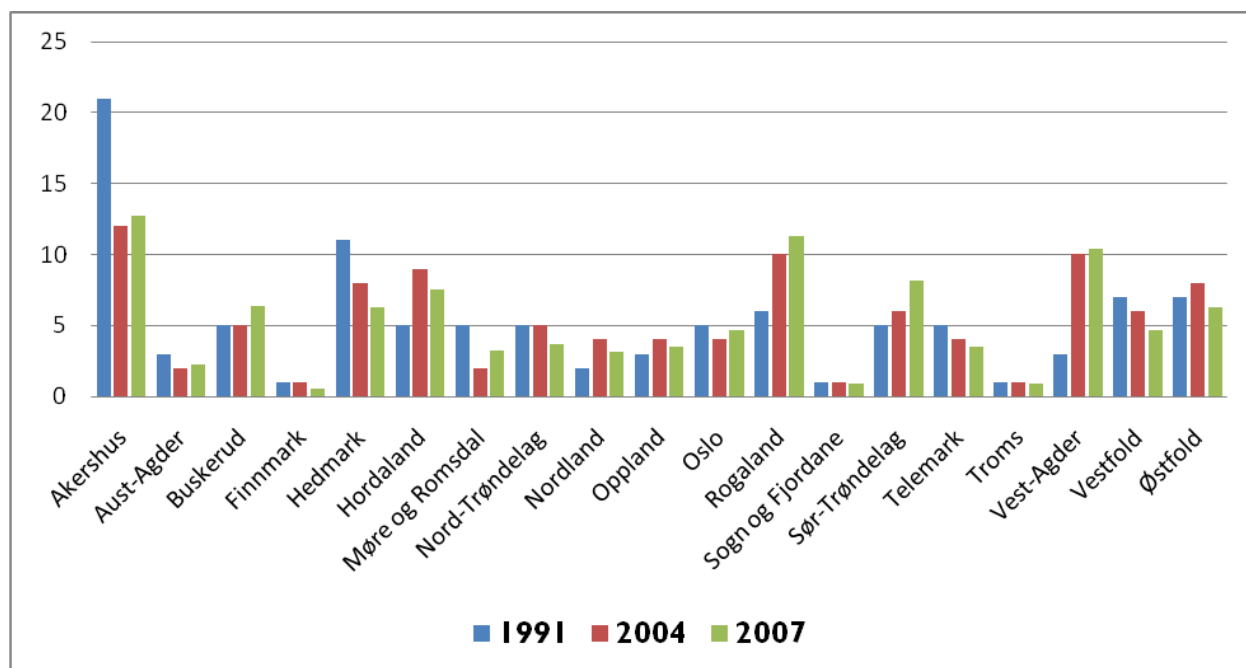
Kilde: Norges Velforbund

på 1.644 eller 26,2 prosent i forhold de 6.275 vellene som var registrert ti år tidligere i 1997. Økningen skyldes både stiftelsen av nye foreninger og bedre registreringsarbeid i kommunene. Talloppgavene fra kommunen er likevel usikre med fortsatt mulighet for at anslagene er for lave. Avtaler om kollektivt medlemskap som NVF inngikk med enkelte kommuner tyder på en betydelig grad av underrapportering av det samlede antall vel.

Tabell 1 viser fylkesfordelingen av svarene på medlemsundersøkelsen i 2007 sammenliknet med data om registrerte medlemsforeninger og samtlige vel ved inngangen av samme år. Den største konsentrasjonen av vel finnes i Hordaland og Rogaland; færrest vel finnes i de to nordligste fylkene Troms og Finnmark. Så sent som i 1997 var det Akershus som hadde det største antallet velforeninger i Norge.

Oversikten i *tabell 1* viser at undersøkelsen i 2007 har god geografisk spredning, nær opp til den faktiske fordelingen i NVFs medlemsmasse, selv om det foreligger svar bare fra 32,5 prosent av medlemmene². Fylkene med flest medlemmer i NVF er også best representert i denne undersøkelsen: Akershus, Rogaland, Vest-Agder og Hordaland. Tilsvarende gjelder fylker med få medlemmer: Troms, Finnmark og Sogn og Fjordane.

Figur 1 viser en grafisk fordeling på fylkesnivå av 2007-utvalget i forhold til de forrige undersøkelsene i 1991 og 2004. Prosentfordelingen viser betydelige forskjeller mellom de tre undersøkelsene.

Figur 1. Deltakere i velundersøkelsene 1991 (N=581), 2004 (N=599) og 2007 (N=894) fordelt på fylker. Prosent.

Akershus utgjorde alene over 20 prosent av vellene som deltok i undersøkelsen i 1991, men andelen har i løpet 2000-tallet sunket til omkring 13 prosent. Velbevegelsen knyttet til Norges Velforbund vokste til gjengjeld i fylkene Buskerud, Hordaland, Rogaland, Sør-Trøndelag og Vest-Agder. Med unntak av de tre svake fylkene Finnmark, Sogn og Fjordane og Troms, har velbevegelsen i denne perioden blitt et landsomfattende fenomen.

Den kraftige økningen i andelen av svar fra vel i Rogaland og Vest-Agder har i tillegg en annen vesentlig årsak. Ved siden av en generell vekst i antallet foreninger bygger den sterke oppslutning om NVF fra disse fylkene på avtaler om kollektivt medlemskap. NVF inngikk i løpet av 2000-tallet fram til 2007 slike avtaler med kommuner i åtte fylker, slik det framgår av *tabell 2*. Denne medlemsordningen fikk et betydelig omfang fordi kommunene på denne måten sikret seg en rimelig ulykkesforsikring i forbindelse med driften av lekeplasser og lignende tiltak som også på andre måter støttes praktisk og økonomisk av kommunen, slik det framgår av denne undersøkelsen.

² I 2004 var til sammenligning svarprosenten 28,6.

Tabell 2. Vel i kommuner med kollektiv medlemsavtale med NVF. Hele tall fordelt på fylker.

	2004	2007
Akershus	35	35
Aust-Agder	39	41
Hordaland	0	152
Nord-Trøndelag	41	41
Rogaland	231	264
Sogn og Fjordane	23	23
Vest-Agder	206	226
Vestfold	19	19
Sum	594	801

Kilde: Norges Velforbund

Medlemmer og økonomi

Hvor store er velforeningene?

I 2007 oppga vellene at de hadde i gjennomsnitt 84 medlemmer. Det er en betydelig mindre enn på 1990-tallet da gjennomsnittet lå på noe over hundre medlemmer. Det kan ha sammenheng med at andelen av vel med pliktig medlemskap er økende. Disse er vanligvis mindre foreninger med et gjennomsnitt på 60 medlemmer, mens de frivillige gjennomsnittlig har 92 medlemmer.³ Foreninger med åpent medlemskap, det vil si uten formell medlemsregistrering, regner med å ha i gjennomsnitt 120 medlemmer. De 849 vellene som deltok i undersøkelsen omfattet til sammen 117 472 medlemmer.

Tabell 3. Medlemstall i vellene 1991-2007

	1991	1997	2003	2007
Minste antall medlemmer	7	6	6	4
Høyeste antall medlemmer	1553	960	2000	2000
Gjennomsnitt	107	106	81	84
Andel medlemmer av husstander i boområdet	52,4 %	48,0 %	47,2 %	49,5 %
Antall vel i undersøkelsen	553	111	545	849

At vellene har et betydelig rekrutteringspotensial framgår også av tabellen. Dette gjelder for foreninger med frivillig medlemskap i og med at vel med pliktig medlemskap i prinsippet omfatter alle husstander i vellets definerte boområde.

³ Denne forskjellen ser ut til å øke. I 2003 hadde de frivillige vellene i gjennomsnitt 87 medlemmer, mens vellene med pliktig medlemskap hadde 65 medlemmer.

Medlemskapsformer

Norges Velforbund registrerte vel på grunnlag av tre typer medlemskapsformer. Den tradisjonelle formen består av frivillig medlemskap med kontingent fastsatt av årsmøtet.

I forbindelse med feltutbygging har det i det senere år blitt opprettet en rekke vel for å løse fellesoppgaver for beboerne. Disse har vanligvis obligatorisk medlemskap med til dels høye kontingenter til dekning av fellesutgifter. Den tredje kategorien medlemskapsform består av vel med «åpent» medlemskap der alle husstander i boområdet regnes som potensielle medlemmer, men hvor det ikke føres medlemsregister eller innkreves fast kontingent. Slike foreninger finansieres gjerne gjennom frivillige bidrag eller basarinntekter.

	1991	1997	2003	2007
Frivillig	77,0	76,7	71,0	66,8
Pliktig	15,8	18,1	21,9	28,6
«Åpent»	5,5	5,2	5,8	4,5
Ubesvart	1,7	0,0	1,3	-
	100,0	100,0	100,0	100,0

Tabell 4 viser at den dominerende medlemskapsformen består av frivillig medlemskap, mens andelen vel med obligatorisk medlemskap har økt vesentlig i perioden 1991-2007. Andelen vel med «åpent» medlemskap er liten, og vil antakelig holde seg på et beskjedent nivå fordi de fleste av lagene har behov for mer stabil kontakt med sine medlemmer og et tryggere økonomisk fundament for virksomheten.

Kontingenter

Kontingentsatser avhenger av medlemskapsformen i det enkelte vel, enten vellet har «åpent», vanlig frivillig eller pliktig medlemskap. Dette går særlig fram når en tar for seg gjennomsnitts- og mediankontingenten for de forskjellige foreningstypene. Lave kontingentsatser preger foreninger med åpent eller frivillig medlemskap, mens vel med pliktig medlemskap gjennomgående tar høyere avgifter. I perioden 1991 til 2007 har likevel kontingentsatsene økt betydelig for alle typer velforeninger, selv om en merke en stagnasjon i prisøkningen etter 2003.

For frivillige vel har kontingentnivået blitt mer enn fordoblet, enten vi tar for oss gjennomsnittskontingenten eller mediankontingenten. Det vil si at halvparten av vellene nå har en kontingentsats på kr. 150 eller mer i året mot kr. 50 på begynnelsen av 1990-tallet. Gjennomsnittet ligger nå på 169 kr.

For vel med pliktig medlemskap var kontingentøkningen i perioden 1991-97 på hele 67,5 prosent i gjennomsnitt, noe som tilsvarer en økning i mediankontingentsatsen på 160 kroner. Siden har kontingentnivået falt, men ligger fortsatt godt over satsene i vel med frivil-

lig medlemskap. Forskjellen i kontingentutviklingen mellom pliktige og andre vel kan skyldes at pliktige vel har flere oppgaver. En annen forklaring kan være at vel med pliktig medlemskap ikke behøver å frykte at et mindretall som motsetter seg økte kontingenter melder seg ut av foreningen.

Tabell 5. Kontingentnivåer 1991 – 2007. Kroner.

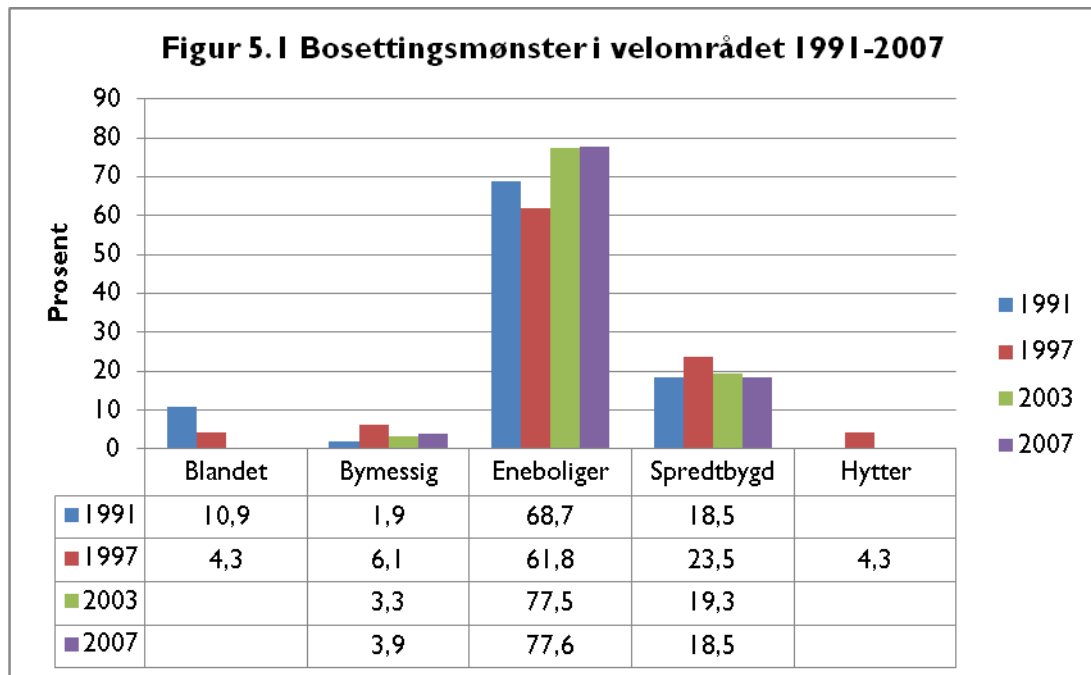
	1991	1997	2003	2007
Alle foreninger:	(N=549)	(N=114)	(N=599)	(N=844)
Minste kontingent	0	0	0	0
Høyeste kontingent	5.600	2.400	5.000	4.800
Gjennomsnitt	178	188	270	265
Median	75	100	150	150
Standardavvik	(509,60)	(316,10)	(478,66)	(464,07)
Åpent medlemskap	(n=29)	(n=6)	(n=35)	(n=36)
Minste kontingent	0	0	0	0
Høyeste kontingent	500	60	500	500
Gjennomsnitt	80	36	115	106
Median	50	50	100	100
Frivillig medlemskap	(n=425)	(n=88)	(n=425)	(n=567)
Minste kontingent	0	0	0	0
Høyeste kontingent	5.600	500	1.300	3.500
Gjennomsnitt	72	98	152	169
Median	50	100	100	150
Pliktig medlemskap	(n=86)	(n=20)	(n=131)	(n=241)
Minste kontingent	0	30	0	0
Høyeste kontingent	4.000	2.400	5.000	4.800
Gjennomsnitt	357	598	685	516
Median	250	410	300	300

Kontingentsatsene for vel med åpent medlemskap synes å ha økt i perioden, men ligger i gjennomsnitt lavest blant de tre velforeningstypene.

Bosettingsmønster i velområdet

Områder med et overveiende innslag av eneboliger og lavhus utgjør den dominerende delen av den organiserte velbevegelsen, men også lag i spredt bebygde områder inngår som en betydelig andel av alle vel. Derimot er det få vel som representerer rent bymessige områder, figur 2. Denne fordelingen har endret seg lite i løpet av perioden 1991-2007, trass i den betydelige veksten i NVFs medlemsmasse i denne perioden.

Figur 2. Bosettingmønster i velområdet.

Merknad: Ubesvarte er utelatt. Spørsmål om blandet bebyggelse og hytter ble ikke tatt med i 2003 og 2007. N = 570 (1991), N = 116 (1997), N = 599 (2003) og N = 904 (2007).

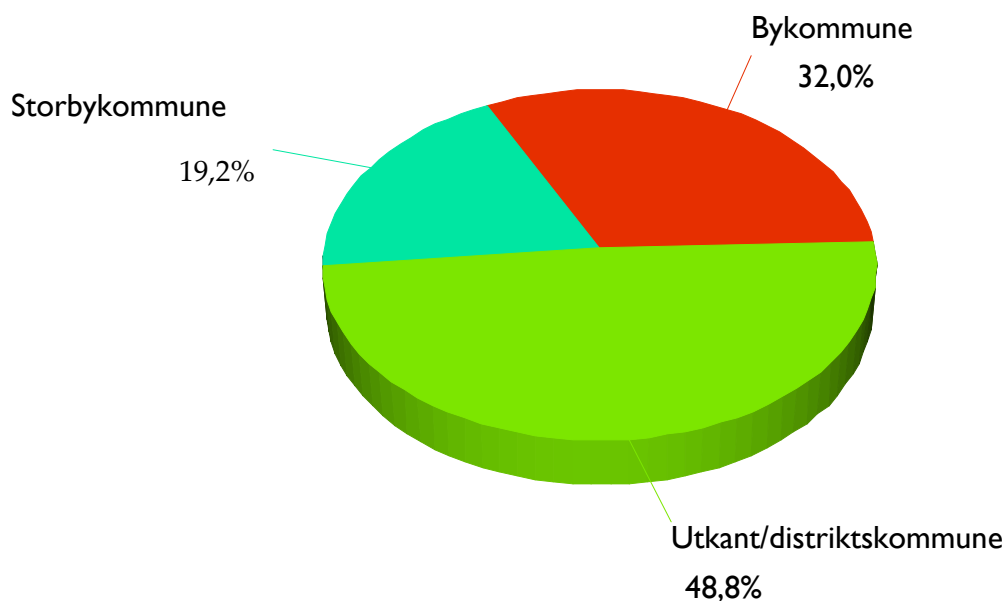
Figur 3. Vellets geografiske plassering i kommunen. N = 904

På tilsvarende måte har en siden 1991 spurt om vellets plassering i kommunen, sentralt eller i utkanten. Som det framgår av *figur 3* er vellene så noenlunde likt fordelt på sentrale områder og utkantområder i kommunen. Enkelte vel var ikke tilfredse med de oppgitt kategoriene «sentralt» og «utkant» i det tilsendte skjemaet. Det gjaldt spesielt lag som ivaretar lokalbefolkningens interesser i relativt isolerte øysamfunn. 1997-undersøkelsen fanget opp 10-12 vel av denne typen. I 2007-undersøkelsen er det også en del vel som legger vekt på å føye til at de legger på øyer, til dels uten bruforbindelse eller opp til 15 km fra nærmeste kommunesenter.

Det formelle skillet mellom by- og herredskommuner er for lengst opphørt, men i praksis går det likevel et skille mellom ulike kommunetyper. Som det framgår av *figur 4* befinner flertallet av vellene seg i landkommuner, mens bare et mindretall holder til i storbykommuner. Selv om velbevegelsen kan ses som uttrykk for en gradvis urbanisering av bosettingsmønsteret i Norge, har den likevel sin klare forankring utenfor storbykjernen, gjerne i boligområder utenfor tradisjonelle tettsteder.

Figur 4. Vellenes fordeling på kommunetyper 2007. N= 904.

Som man kan forvente er det en viss sammenheng mellom bosettingsmønster og kommunetype selv om lavhus og eneboliger dominerer i velområdene uansett om det dreier seg om by- eller landkommuner. Mens bygårder og blokker preger bebyggelsen i 9,2 prosent av velområdene i storbykommunene, gjelder dette mindre enn én prosent i utkant- og distriktskommunene. Tilsvarende er det 6,9 prosent av velforeningene som består av spredt bebyggelse i storbykommuner mot 23,8 prosent i utpregete landkommuner. Særlig er boliger i form av blokkbebyggelse underrepresentert i velområdene.

For Oslo og andre storbykommuner er det først og fremst i områder med lavhus og eneboliger at det finnes velforeninger. Husstander i andre bygningstyper er derfor svakt representert i velbevegelsen.

Driftsoppgaver

I sentrum for virksomheten for mange vel står en eller flere driftsoppgaver, knyttet til lekeplasser, veier, velhus og friområder. Av *tabell 6* går det fram hvordan driftsoppgavene fordelte seg i 2003. Spørsmålet omfattet tretti ulike driftsoppgaver. Noen av disse viste seg å være svært utbredt, mens andre trygt kan betegnes som uvanlige. *Tabell 6* omfatter derfor bare de vanligste driftsoppgavene med mer enn fem prosent oppslutning blant velleene.

Tabell 6. Velleenes vanligste driftsoppgaver 2003. Prosenttall. N=599.		
	Drift	Eiendom
Lekeplasser	64,5	51,5
Friområder	24,4	13,2
Gate- og veibelysning	23,4	8,5
Balløkke	15,5	10,2
Badeplass	9,8	4,0
Badebrygge	8,8	6,0
Parkanlegg	7,0	5,2
Ski- og akebakke	7,0	3,5
Turstier	5,8	1,7
Velhus	5,7	5,5
Gangveier	5,7	3,8
Fellesparkering	5,5	4,8
Veier	5,3	6,8
Barnepark	5,3	3,3
Brygge	5,3	2,7
Båtplass	5,2	1,8

Som det også framgår av *tabell 6* eier velleene stort sett selv eiendommene de har driftsansvar for, men med et vesentlig unntak for friområder. For disse områdene har velleene gjerne påtatt seg å drifte andres eiendom. For veier er situasjonen den omvendte. Mange veier eies av vel som ikke selv tar seg av driften; det vil i praksis si at kommunen har overtatt vedlikeholdet.

Spørsmålet som lå til grunn for svarene i *tabell 6* ble ikke gjentatt i 2007-undersøkelsen. Man valgte i stedet å fokusere på driftsoppgaver som anses som sentrale ikke minst i forbindelse med velleenes forhold til kommunene. Dette avsnittet fokuserer derfor på driftsoppgaver knyttet til lekeplasser, møteplasser (velhus), veier og informasjons- og kommunikasjonsteknologi (IKT).

Lekeplasser

Spørreskjemaet som ble utsendt i 2007 omfattet en særskilt gruppe spørsmål om vellenes forhold til lekeplasser som har vært et satsingsområde for Norges velforbund i flere år. Det har selvsagt også å gjøre med at lekeplassdrift er den mest utbredte av vellenes oppgaver som i 2003 ble utført av 64,5 prosent av vellenene, som dessuten sto som eier av 51,1 prosent av lekeplassene. I tillegg kommer at strengere offentlige forskrifter har ført til større oppmerksomhet om eiernes ansvar for sikkerheten for barna som brukere av disse tilbudene i nærmiljøet.

Tabell 7. Lekeplasser 2007. N=904.	
Lekeplasser for barn i velforeningens område? Andel ja-svar i prosent.	86,2
Andel lekeplasser eid av velforeningene i prosent	56,0
Antall lekeplasser i gjennomsnitt i velområdet	2,4
Antall lekeplasser eid av vellet i gjennomsnitt	1,4
Antall lekeplasser driftet av vellet i gjennomsnitt	1,7
Vel som utfører dugnad på lekeplasser de ikke eier selv. Andel ja-svar	60,1
Mulighet for kommunal støtte til lekeplass. Andel ja-svar i prosent	57,8
Mottatt støtte til lekeplass etter søknad. Andel ja-svar i prosent	63,4
Gjennomsnittlig søknadsbeløp fra vellet til kommunen i kroner	22 219
Gjennomsnittlig mottatt beløp fra kommunen i kroner	13 131

Hvor omfattende er så vellenes innsats i driften av lekeplasser for barn? I 2007-undersøkelsen rapporterer 86,2 prosent av vellenene at de har lekeplasser i velområdet. I gjennomsnitt dreier det seg om 2,4 lekeplasser. Svært mange av disse lekeplassene, 56 prosent, eies og driftes av vellenene. Også der vellet ikke står som eier, bidrar velmedlemmene gjerne med dugnadsinnsats i forbindelse med rydding og vedlikehold slik det framgår av *tabell 7*.

Til gjengjeld har over halvdel av vellenene mulighet til å få kommunal støtte til sine egne lekeplasser. Den gjennomsnittlige støtten var i 2007-undersøkelsen i overkant av 13.000 kroner, men det var også mange velforeninger, 36 prosent, som søkte forgjeves og fikk avslag på søknadene sine.⁴ Vellenene som deltok i undersøkelsen fikk til sammen 3,6 millioner kroner i støtte av kommunene på landsbasis. Siden det er omkring 8 000 områdeforeninger i Norge, kan dette beløpet multipliseres med en faktor på åtte for å komme fram til kommunenes samlede utlegg til vellenes lekeplassdrift, det vil si ca. 28 millioner kroner per år.

Alt i alt utgjør lekeplasser for barn et vesentlig samarbeidstiltak mellom offentlig sektor og frivilligheten. Kommunen bidrar med økonomisk støtte til offentlige og private leke-

⁴ Dette er imidlertid en tilbakegang i forhold til undersøkelsen fra 2003. Da svarte 69,3 prosent at kommunen er mottakelig for søknader om økonomisk støtte til lekeplassen. Det gjennomsnittlige tilskottet lå dessuten på kr. 16.233.

plasser; vellene bidrar på sin side med praktisk vedlikehold og rydding av egne og kommunale lekeplasser.

Når det gjelder tilstanden på lekeplassene, rapporterer vellene at kvaliteten stort sett er god eller varierende. Siden 2003-undersøkelsen har andelen i god tilstand økt fra 55,5 til 61,3 prosent (se Koht 2007, side 32). Alt i alt bidrar en rekke forhold til å sikre gode lekeplasser i velområdet: At de blir mye brukt av barna, at det finnes mange unge mennesker (familier) i området, at vellets medlemmer gjør en arbeidsinnsats for å vedlikeholde dem og at kommunen bidrar med økonomisk støtte og kontroll.

Velveier

Velforbundet har på 2000-tallet gått grundig inn på å kartlegge driften av velveier, det vil si private veier som brukerne selv eier og eventuelt står for driften av. Innslaget av slike veier er høyt. I alt rapporterte 47,3 prosent av velforeningene at de har slike veier innenfor sitt område; det er en økning på 2,3 prosentpoeng siden 2003.

Veilengden er som oftest beskjeden. Halvparten er 400 meter eller kortere. Fordi enkelte private veisystemer kan være opp til 13 km, dras likevel gjennomsnittlengden opp til én kilometer. Fra tidligere vet man at de færreste av disse veiene har betydning for gjennomfartstrafikken, fordi omkring 70 prosent tjener som blindveier og bare 10 prosent sies å bli mye brukt.⁵

Hvem står så for driften av disse veiene? Som man kan se av *tabell 8* er det tydeligvis opp til grunneierne enkeltvis eller samlet i form av egne veilag å sørge for driften av flertallet (51 %) av de private veiene. Deretter kommer den lokale velforeningen som en viktig driftsherre i 37,8 prosent av tilfellene.

	Prosent	Antall
Vellet	37,8	155
Grunneierne	36,6	150
Veilag	14,4	59
Kommunen står for deler av driften	6,3	26
Kommunen står for alle driftsoppgaver	4,9	20
Sum	100,0	410

Verdt å merke seg er at selv om disse veiene anses som «private,» er det likevel kommunen som står for driften, helt eller delvis, i enkelte tilfeller. Andre ganger er ikke ansvarsforholdet så klart som det tilsynelatende går fram av tabellen. Driften kan være delt mellom flere, for eksempel ved at en privat bedrift eller kommunen i sjeldne tilfeller gir direkte økonomiske

⁵ Se *Grasrota lever* (Koht 2007), side 33, som også tar for seg fordelingen av sommer- og vintervedlikeholdet samt ansvaret for gate- og veibelysning.

tilskudd. På tilsvarende måte kan driften skje i et samarbeid mellom vellet og grunneierne. Av de 410 private veisystemene finnes det bare 15 eksempler (3,6 %) på at det i arbeidsåret ble gitt økonomisk bidrag fra kommunen. Tilskuddene varierte fra 400 til 100.000 kroner. I andre tilfeller bidrar kommunen materielt ved å påta seg hele eller deler av driftsoppgavene, slik det framgår av *tabell 8*. Dermed lar den økonomiske verdien av den kommunale støtten til private veier seg ikke beregne fullt ut.

Velhus

På spørsmål om det finnes grendehus eller velhus i området som foreningen kan disponere, svarer 39,3 prosent ja, men av dem som har tilgang til et slikt hus, er det bare 33,1 prosent som står som eiere i 2007-undersøkelsen. De øvrige, i alt 66,2 prosent, får leie eller låne lokaler av andre.

<i>Tabell 9. Vel som disponerer eget hus eller annet lokale.</i>		
Prosenttall		
	2003	2007
Disponerer velhus eller grendehus	39,0	39,3
Vellet står som eier eller deleier	27,1	33,1
Vellet har tilgang til lokaler eid av andre	—	66,2
Antall (N)	(599)	(904)

Hvordan klarer vellene å finansiere sine egne hus? Selv om enkelte hovedinntektskilder som utleie, peker seg ut, må lagene ofte hente inntekter fra flere forskjellige kilder i tillegg for å få økonomien til å gå rundt. Andre inntektskilder kan være medlemskontingent, arrangementer, basarer, lotterier og dugnadsinnsats. Noen vel får også kommunal støtte til driften av velhuset.

<i>Tabell 10. Inntektskilder for drift av eget velhus. Prosent.</i>	
Utleie	54,2
Kontingent	25,0
Basar, bingo og lotteri	19,8
Arrangementer	11,5
Dugnad	9,4
Kommunal støtte	9,4
Salgsinntekter	4,2
Gaver	2,1
Loppemarked	2,1
Kommentar: Summen overstiger 100 % fordi det var mulig å oppgi mer enn én finansieringskilde. N=98.	

Blant leieforholdene kan det finnes en del langsiktige avtaler, som for eksempel barnehager, men mye av utleieinntektene kommer fra foreninger og private som leier møtelokaler til sine egne aktiviteter.

Vel som ikke rår over eget velhus, må stort sett finne andre lokaler innendørs de kan låne eller leie, selv om enkelte vel hevder at de holder til ute på en lekeplass eller campingplass. Undersøkelsen viser at kommunen også her framstår som en viktig samarbeidspartner for velbevegelsen. I stor grad leier velforeninger uten eget hus, egnete lokaler til sin virksomhet fra kommunen. I en rekke tilfeller der velleene har oppgitt at de bruker lokaler tilhørende skolen, biblioteket eller en barnehage, dreier det seg gjerne om fasiliteter som tilhører kommunen, slik at til sammen 45 prosent av leieforholdene i praksis dreier seg om bruken av kommunale lokaler. Videre står andre foreninger, spesielt idrettslag, også som viktige tilbydere av utleielokaler for velaktiviteter og utgjør til sammen 20,6 prosent.

<i>Tabell 11. Eier av lokaler som er egnet for vellets møter og aktiviteter. Prosent. N=436</i>	
Kommunen	33,7
Privat	10,3
Idrettslag	10,1
Menighet/bedehus	8,1
Skole	8,0
Annen forening	7,1
Hotell/restaurant	3,9
Annen velforening	3,4
Barnehage	3,4
Samfunnshus/grendehus	2,1
Kulturinstitusjon	1,8
Borettslag	1,8
Bedrift	1,6
Frivillighetssentral/eldresenter	1,4
Diverse	3,2
Sum	99,9

En del vel klarer seg med enkle forhold og låner private lokaler av sine egne medlemmer til møtevirksomheten sin. Ellers vises der stor kreativitet idet velforeninger også holder hus i teatre, museer, Heimevernet, sjøsportssentre og puber, mens overraskende få oppgir at de har tilgang til samfunnshus og grendehus.

Dette avsnittet har dokumentert velleenes innsats på sentrale satsingsområder som drift av lekeplasser, nærmiljøhus, veier og moderne kommunikasjonsteknologi. Når det gjelder de tre første oppgavene viser medlemsundersøkelsen av 2007 at disse gjerne blir gjennomført i nært samarbeid mellom vel og kommune.

Veldrift og kommunen

Kommunene overfører hvert år betydelige beløp til vedlikehold av lekeplasser for barn. Sammen med økt kontroll med sikkerheten, har denne støtten bidratt til å forbedre standarden på mye brukte lekeplasser. Videre bidrar kommunene i betydelig grad til å skaffe velle- ne møteplasser for sine aktiviteter, enten ved tilskudd til egne vel- eller grendehus eller ved å leie ut passende lokaler i offentlige bygg. Kommunene bistår også mange vel i driften av private veier gjennom praktisk støtte til vedlikeholdet.

Forholdet til kommunene

Både vel og kommune har i utgangspunktet et stort spekter av muligheter for samarbeid. Kommunene er pålagt mange oppgaver gjennom lovgivningen, men kan også utføre andre oppgaver for sine innbyggere i tillegg til dem som Staten har fastlagt. Vellene står også stort sett fritt til å påta seg ulike oppgaver i nærområdet sitt; begrensningene ligger heller i geo- grafisk rekkevidde, foruten arbeidsmessig og økonomisk kapasitet. Som Suzanne Morse (2004) peker på i sin bok *Smart Communities*, tjener dialogen mellom myndigheter og sivil- samfunnet til å frambringe nye ideer og finne nye veier til løsning av lokalsamfunnets prob- lemer. Vellene er derfor interessante partnere for kommunene.

Som interessegrupper kan vellene kanalisere lokalbefolkningens ønsker og behov til kommunale beslutningstakere. Kommuner med økonomiske og administrative ressurser, men med begrenset iverksettingskapasitet kan til gjengjeld bruke vellene til gjennomføring av tiltak som er nøye tilpasset til å møte disse behovene.

Vellene som interesseorganisasjon og samarbeidspartner utgjør en tradisjonell til- nærming til forståelsen av forholdet mellom vel og kommune. I seinere år har en annen til- nærming vunnet innpass blant dem som studerer forholdet mellom organisasjoner og lokal- forvaltning. For en rekke samfunnsforskere og planleggere brukes nå gjerne begrepene «go- vernance» eller samstyring⁶ for å betegne samspillet og nettverket der både myndigheter og frivillige organisasjoner inngår⁷. Det har skapt en større interesse for ikke bare graden og omfanget av gjensidig påvirkning, men også hvordan frivillige organisasjoner og myndighe- tene samhandler. Hvordan kommer de i kontakt med hverandre? Hvilke møteplasser finnes? Hva består samhandlingen i?

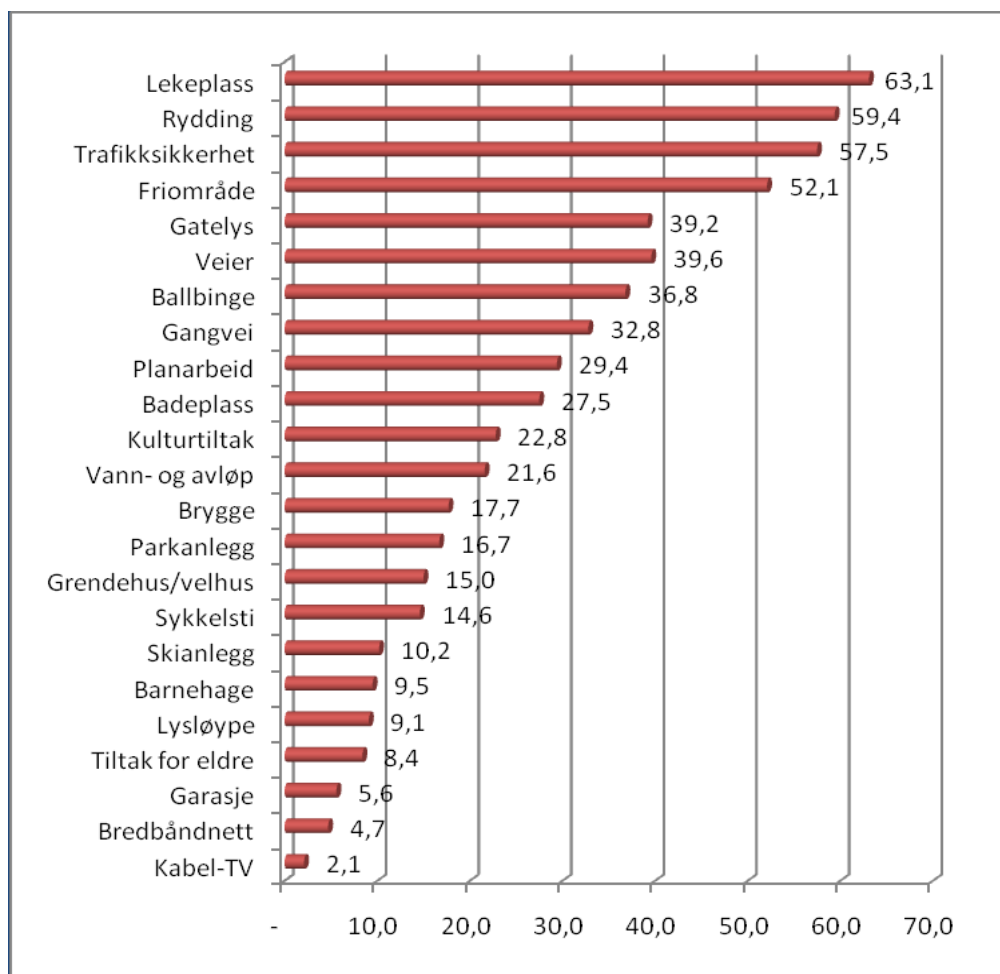
I stedet for å betrakte myndighetene som monolittiske enheter som avgjør saker på egenhånd, innebærer samstyringsperspektivet at de blir sett på som pålagt sterke føringer fra andre engasjerte aktører i samfunnet. Selv om dette høres ut som en kraftig begrensning på kommunens makt, har Anne Lise Fimreite (2005) og hennes kolleger funnet at dreiningen til fordel for nettverk har økt særlig storbyenes handlingskapasitet.

I dette avsnittet skal vi derfor ikke bare se på hva vel og kommune samarbeider om, men også hvordan dette samarbeidet kommer i stand og om vellene synes de har noen inn-

⁶ Begrepet «samstyring» er hentet fra Røiseland og Vabo (2008).

⁷ For en aktuell definisjon se Bevir (2011) s. 1.

flytelse i sakene de engasjerer seg i. På denne måten belyser denne undersøkelsen også spørsmålet om innbyggernes innflytelse som har opptatt mange samfunnsforskere. Kan den enkelte – selv når flere opptrer samlet – ha noen realistisk forhåpning om å påvirke offentlige beslutninger? Fordi velforeninger ledes av amatører sammenlignet med ledelsen i forvaltningen, kan man også spørre om vellene kan ha noen rimelig forventning om å utfordre den profesjonelle ekspertisen som finnes i kommunen, slik flere samfunnsforskere har vært opptatt av (Elias 2010, Reitan 2004).

Figur 5. Samarbeidsområder mellom vel og kommune. Prosentall.

Samarbeidsområder mellom vel og kommune

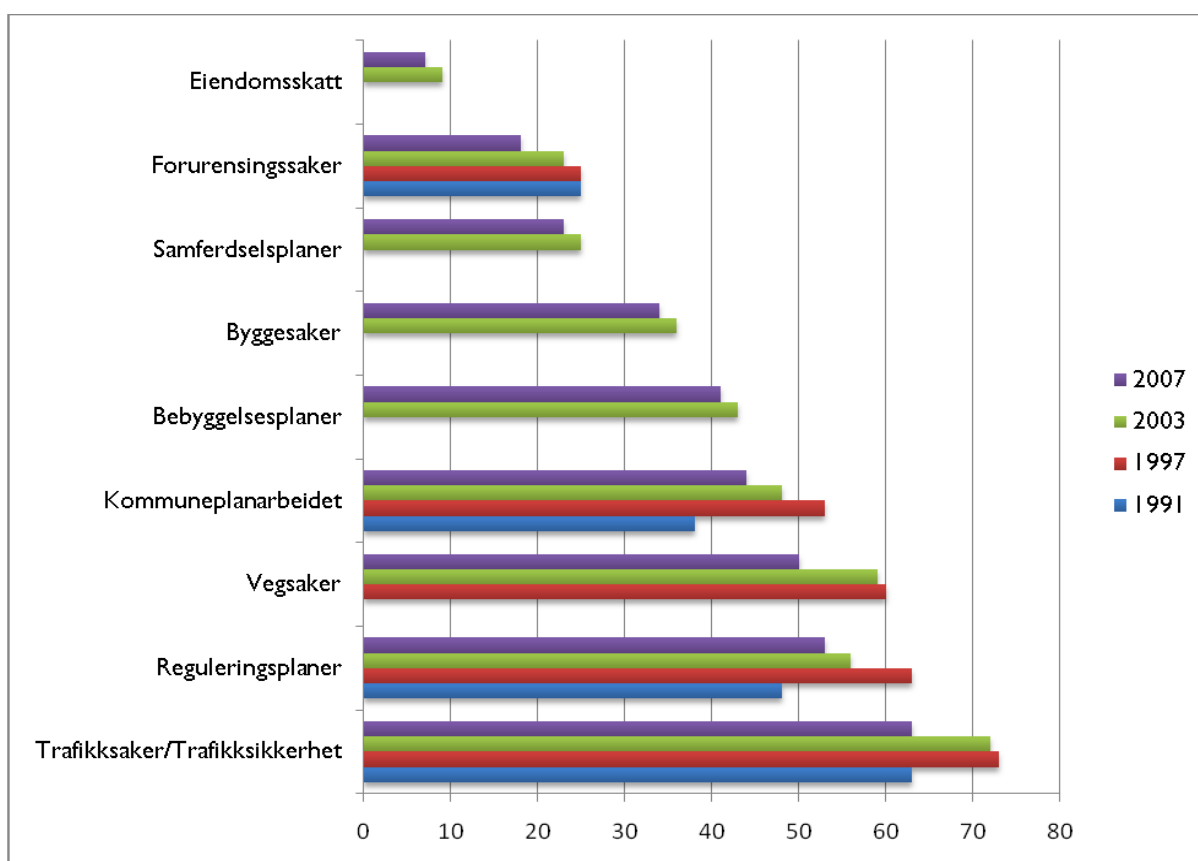
I 2007 oppga 62,1 prosent av vellene at de har gjennomført samarbeidstiltak med kommunen (N=871). Samarbeidet kan, men behøver ikke, omfatte økonomiske overføringer. Noe av den økonomiske støtten gis til løpende drift, slik at støtten kan fordele seg over flere år. Vanligere er at vellene får støtte til konkrete, tidsavgrensede tiltak som imidlertid kan ha en langt større økonomisk ramme enn driftstilskuddene. Av 904 vel i undersøkelsen fikk 124 (13,7 prosent) støtte til drift og 182 (20,1 prosent) fikk støtte til tiltak 2005/06. Den gjennomsnittlige driftstøtten lå på kr. 18 304, mens den gjennomsnittlige tiltakstøtten var kr. 30 265. I enkelte

tilfeller kunne støtten nå opp mot to millioner kroner. Hvilke samarbeidsområder er de mest aktuelle for vellene? Disse går fram av figur 5.

Det mest påfallende er variasjonen i tiltak som vel og kommune samarbeider om. Av de 21 aktuelle samarbeidstiltakene skiller det seg ut fire områder hvorover femti prosent av vellene har med kommunen som samarbeidspartner: Lekeplasser, rydding, trafikksikkerhetstiltak og friområder. Undersøkelser fra tidligere år bekrefter denne variasjonen i oppgavespektret, men også betydningen av lekeplasser og rydding som sentrale samarbeidstiltak (Koht 2007, 38). Verdt å merke seg er at de fleste av samarbeidstiltakene omfatter tekniske innretninger som innebærer fysiske innsatsfaktorer. Sosiale og kulturelle tiltak kommer lenger ned på listen i dette samarbeidsforholdet.

Hvor viktige er så vellene som premissleverandør og initiativtaker i dette samarbeidet? Vellene mener at de selv i stor utstrekning tar initiativet til samarbeidet. I 58 prosent av tilfellene er det laget som tar kontakt med kommunen, men noen ganger (4,5 prosent) er det «andre» som gjør dette, slik at kommunens står igjen som initiativtaker i bare 5,4 prosent av tilfellene, samtidig som vellet hevder at begge parter tar initiativet i 32,1 prosent av tilfellene.

Figur 6. Medvirkning i kommunalt planarbeid 1991-2007. Prosent.

Note: Spørsmålet var «Har foreningen deltatt/uttalt seg/vært engasjert i noen av de saksområdene som er nevnt under».

Medvirkning og høring

Spørsmålet fokuserer generelt på vellet som talsmann for lokalbefolkningen i forhold til kommunen. Uttalelser i forbindelse med kommunal planarbeid utgjør en utbredt oppgave for vellene. Så godt som alle vel deltok i slikt arbeid i 2007, se figur 6.

Mens det var økning i aktiviteten på disse områdene i perioden 1991-97, utgjør utviklingen fra 1997 til 2007 en klar tilbakegang, selv om aktivitetsnivået fortsatt er høyt. Det er færre vel som uttaler seg på hvert av saksfeltene, men i hele tidsepoken 1991-2007 holder deltakelsen seg på et høyt nivå på feltene trafikkikkerhet, reguleringsplaner og vegsaker. I saker som gjelder forurensing, har det derimot skjedd en klar reduksjon i medvirkningen også sammenliknet med utgangsåret 1991. Fra 2004 omfatter undersøkelsen en rekke planoppgaver som det ikke ble spurt om i tidligere år. Det gjelder bebyggelsesplaner som 41 prosent av vellene uttalte seg om i 2007, alminnelige bygningssaker og samferdselsplaner hvor deltakelsen var en god del mindre. Denne undersøkelsen bekrefter inntrykket av vellenes brede engasjement i offentlige spørsmål om planer og tiltak i velområdet, men nedgangen i dette engasjementet siden 1997 påkaller også oppmerksomhet.⁸

Funnene i velundersøkelsen bekrefter noen av resultatene fra en tilsvarende undersøkelse av frivillige organisasjoners deltakelse i byplanlegging gjennomført av NIBR i 2005 (Falleth mfl. 2008, 67-72). Disse forskerne fant en klar økning av omfanget av høringsuttalelser fra organisasjonene 1987 til 2005, men fant ikke noen tilsvarende nedgang som denne undersøkelsen har avdekket.

Tabell 12. Initiativtaker¹ og følelse av å bli tatt på alvor² i planleggingssaker. Prosent.

Planarbeid	Initiativtaker			Tas på alvor ³ (Andel ja-svar)	Antall svar
	Kommunen	Utbygger	Vellet		
Kommuneplanarbeidet	55,0	3,6	40,4	75,9	334
Reguleringsaker	42,2	9,5	48,2	71,8	365
Bebyggelsesplaner	34,2	13,2	52,7	70,8	267
Byggesaker	30,6	17,1	52,2	67,9	222
Trafikkikkerhetssaker	19,0	1,5	79,5	58,5	458
Samferdselsplaner	34,2	4,5	61,3	43,6	155
Vegsaker	20,1	4,4	75,5	53,8	339
Forurensingssaker	12,1	6,1	81,7	56,0	115
Eiendomsskatt ⁴	14,6	2,1	83,3	34,0	46

Noter:
1 «Hvem tok initiativet til at foreningen skulle engasjere seg?»
2 «Føler dere at dere blir tatt på alvor?»
3 Nei-svar og ubesvarte er holdt utenfor.
4 Svarprosenten angående eiendomsskatt var svært lav, under 5 prosent.

⁸ Selv om denne trenden er statistisk signifikant har en rekke forskere påpekt at observerte fenomener kan svekkes over tid. I dette tilfellet kan endringen ha sammenheng med endringer i spørreskjemaet med flere kategorier og andre forhold. Se for eksempel Lehrer (2010).

Hvem er det så som tar initiativet til medvirkning i det offentlige planarbeidet, og mener representantene for vellene at de blir hørt i denne prosessen? I 2007 ble det stilt spørsmål om det var kommunen, vellet («vi selv») eller eventuelle utbyggere som var initiativtaker til at foreningen skulle engasjere seg. Videre ble det spurt om man føler «at dere blir tatt på alvor.»

På de fleste av saksområdene hevder respondentene at det er vellet som tar initiativet. Unntaket er arbeidet med kommuneplanen der kommunen er initiativtaker i flertallet av tilfellene. Hva som utgjør et «initiativ» kan diskuteres, men resultatet av denne og tidligere undersøkelser⁹ gir inntrykk av at det er de frivillige interessene som spiller den mest aktive rollen i dette samarbeidet, særlig i saker som gjelder trafiksikkerhet, forurensing og veier. Trafiksikkerhetssaker skiller seg ut også ved det store antallet vel som har svart akkurat på dette spørsmålet.

Det høye engasjementet i å ta del i offentlige beslutninger viser tillit til politiske prosesser, men fra et demokratisk standpunkt kan det likevel være viktigere at deltakelsen oppleves som meningsfull og at man blir hørt. I det store flertallet av saker opplever representantene for foreningene at de blir tatt på alvor, noe som selvfølgelig ikke behøver å bety at oppfatningene deres blir fullt ut akseptert. Mest fornøyd er man på områder der man ofte opplever kommunen som initiativtaker til at vellet får uttalt seg. Det gjelder særlig kommuneplaner og reguleringsplaner. Men også på områder der vellene selv er hovedinitiativtaker, for eksempel byggesaker, opplever de stort sett å bli lyttet til. Når det gjelder samferdselssaker er det likevel mange vel som føler at de ikke blir tatt på alvor.

I en del tilfeller er det utbyggerinteresser som initierer medvirkning i planarbeidet, men særlig utbredt er det bare i byggesaker, som jo dreier seg om konkrete enkeltsaker der det forventes at tiltakshavere (tidligere byggherrer) sender ut nabovarsel.

Så langt kan en konkludere at vellene viser høy deltakelse i kommunale planleggingsprosesser, at de ofte ser på seg selv som initiativtakere og opplever at deres innspill blir tatt alvorlig av mottakerne. På den annen side ser man i tiårsperspektiv at deltakelsen viser en nedadgående trend. En mulig årsak kan være at samarbeidsforholdet til kommunen har utviklet seg i uønsket retning.

⁹ Se Koht 2007, side 36. Falleth mfl. 2008, s. 73, finner imidlertid at i de største byene er det vanligvis kommunen ved planavdelingen som oftest tar initiativ til medvirkning i reguleringsaker utover lovens minstekrav.

Samarbeidet med kommunen

Tabell 13. Tilfredshet med samarbeidet med kommunen. Prosent.

	1991	1997	2003	2007
Meget bra	17,2	17,5	11,5	7,7
Bra/tilfredsstillende	60,9	64,9	63,1	59,4
Dårlig	15,0	11,4	17,7	19,4
Ingen kontakt	4,0	5,3	3,7	9,1
Ubesvart	6,9	0,9	4,0	4,4
N	(581)	(116)	(599)	(904)

I 2007 var vellene gjennomgående godt fornøyd med samarbeidet med kommunene. Som det framgår av tabell 13 var det likevel færre i forhold til tidligere år som karakteriserte samarbeidet som meget bra og flere som mente det var dårlig. Verdt å merke seg at blant dem som har svart på spørsmålet økte andelen som svarer at de ikke har noen kontakt med kommunen til 9,1 prosent. Disse svarene må ses i sammenheng med trenden til synkende medvirkning i kommunale planprosesser, figur 6.

Ryddeaksjoner

Et nærliggende samarbeidsområde mellom kommune og vel består av én eller flere ryddeaksjoner i løpet av året. I 2003 var det 79 prosent av vellene som svarte at man gjennomførte ryddeaksjon i eget nærmiljø, se Koht (2007). Nesten halvparten av vellene, 48 prosent, gjør dette i samarbeid med kommunen. Selv om kommune og vel på denne måten inngår i et fellesskap til gjensidig nytte, er det likevel ikke slik at vellene er avhengige av dette samarbeidet. Andelen av vel som gjennomfører ryddeaksjoner er like stor blant dem som ikke har samarbeid med kommunen.

Tabell 14. Samarbeid med kommunen om ryddeaksjoner 2003. Prosent.

	Med samarbeid	Uten samarbeid	Sum
Utfører rydding	82,2	80,1	81,1
Utfører ikke rydding	17,8	19,9	18,9
	100,0	100,0	100,0
	(n=253)	(n=277)	(N=530)

Merknad: Pearsons kikkvadrat = 0,37; p=0,54

Tabell 14 viser at det ikke er noen statistisk forskjell på vel som samarbeider med kommunen om ryddeaksjoner og vel som ikke gjør det (Koht 2007, 37). Den kjente kanadiske byplanskribenten Witold Rybczynski (1995, 234) hevder at byer og tettsteder er avhengige av denne typen egeninnsats fra innbyggernes side om boligområdene skal bestå som trivelige lokalsamfunn. Samfunnsforskeren Håkon Lorentzen (2007, 21) har uttrykt bekymring for at

grenseoppgangen mellom offentlig virksomhet og sivilsamfunn kan bli diffus. Selv om dugnadsinnsats ved rydding kan synes triviell i sammenlikning med andre former for sivilt engasjement, viser denne analysen at vellene fortsatt er autonome aktører på dette området i forhold til kommunen.

Møteplasser

Sammen med den økte interessen for samspillet mellom sivilsamfunn og myndigheter, etterlyses mer kunnskap om hvordan frivillige interesser og offentlige organer faktisk møtes og samhandler. I denne sammenhengen er det vesentlig å få kartlagt hvordan kommuner faktisk lever opp til forventninger om å engasjere seg i formidlingen av politiske innspill fra organisasjoner og enkeltindivider. Lisa Bingham og hennes medforfattere har dokumentert mangelen på forskningsbasert kunnskap om samarbeidsformene i en hyppig sitert artikkel i *Public Administration Review* (Bingham o.a 2005).

Kommunikasjonsprosessene og møteplassene som brukes av kommunene i kontakten med vellene kan strekke seg fra skriftlige høringer til budsjettmedvirkning. Arenaene veksler i graden av formalisering, deltakelse og prosesser fra formalisert brevutveksling til uformelle kafémøter med åpen dagsorden.

I velundersøkelsen ble det spurt om hvilke kontaktformer eller kommunen (evt. bydelen) bruker for å komme i kontakt med og samarbeide med vellet. Resultatet er gjengitt i *figur 7*. At skriftlige høringer kommer på topp samsvarer med bestemmelsene fastlagt i forvaltningsloven, plan- og bygningsloven og andre lover. Det er en form for enveiskommunikasjon som tilfredsstiller lokalforvaltningens behov for uttalelser i bestemte saker.

Skal en dokumentere mer komplekse eksempler på governance eller samstyring må en forsøke å kartlegge former for flerveiskommunikasjon mellom tjenestemenn og foreningsrepresentanter preget av deliberative prosesser¹⁰ som omfatter for eksempel høringsmøter, konferanser og «åpne halvtimer». Slike arenaer gir mulighet for utveksling av kryssende synspunkter, prøving av påstander og konsensusbygging. Riktignok oppfyller deltakerne sjelden de ideelle kravene om å stå for ubundne forhåndsstandpunkter (Eriksen 1995), men framfor enveiskommunikasjon, gir disse arenaene plass for et mangfold av ytringer og motargumenter fra flere deltakere på møteplasser som ofte blir sammensatt for anledningen. Enkelte av disse arenaene kan være forankret i nasjonal lovgivning, for eksempel eldreråd. I andre tilfeller oppretter lokale myndigheter slike møteplasser og kanaler på eget initiativ.

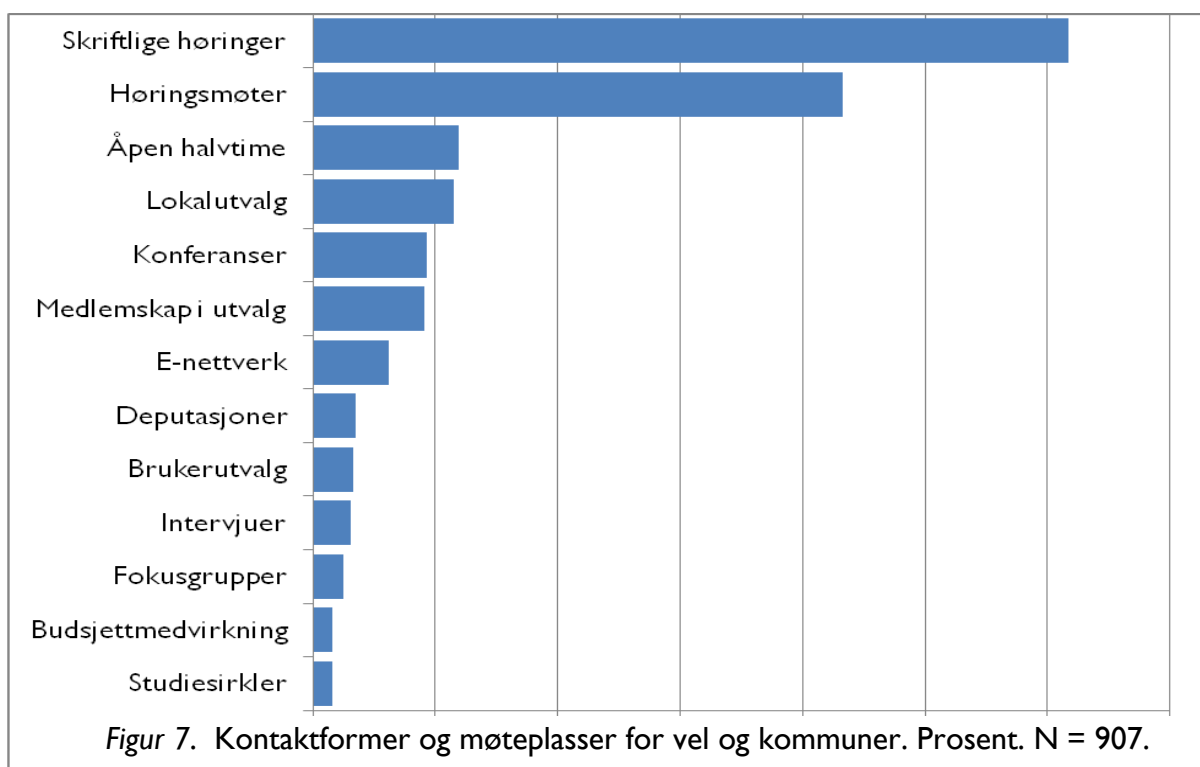
«Åpen halvtime» brukes gjerne av folkevalgte organer i forkant av den formelle delen av et møte. Denne arenaen gir både organisasjoner og enkeltpersoner anledning til å ta opp saker med de folkevalgte representantene før de blir avgjort.¹¹ I motsetning til skriftlige høringer gir åpen halvtime mulighet for flerveiskommunikasjon mellom ulike synspunkter. På

¹⁰ Uttrykket knyttes ofte til den tyske sosiologen Jürgen Habermas. (1969).

¹¹ Om hvordan åpne møter kan fungere, se Koht (2009, 79)

lignende måte fungerer høringsmøter og konferanser som på den annen side gjerne er begrenset til bestemte temaer.

Lokalutvalg dekker gjerne et mindre geografisk område. I Oslo finnes femten bydelsutvalg som har en partipolitisk sammensetning. I andre kommuner kan lokalutvalg være sammensatt av upolitiske medlemmer rekruttert fra alle typer frivillige organisasjoner. I følge Røiseland (1998) oppleves slike utvalg vel så effektive som politisk sammensatte organer. Tilsvarende kan lokale velforeninger være representert i mer spesialiserte utvalg og råd.

Intervjuer og fokusgrupper brukes i forbindelse med meningsmålinger gjennomført av kommunen. E-nettverk forutsetter at kommunen har åpnet for tilbakemeldinger og diskusjoner på sine nettsider (Koht 2009).

Ønsker om samarbeid med kommunen

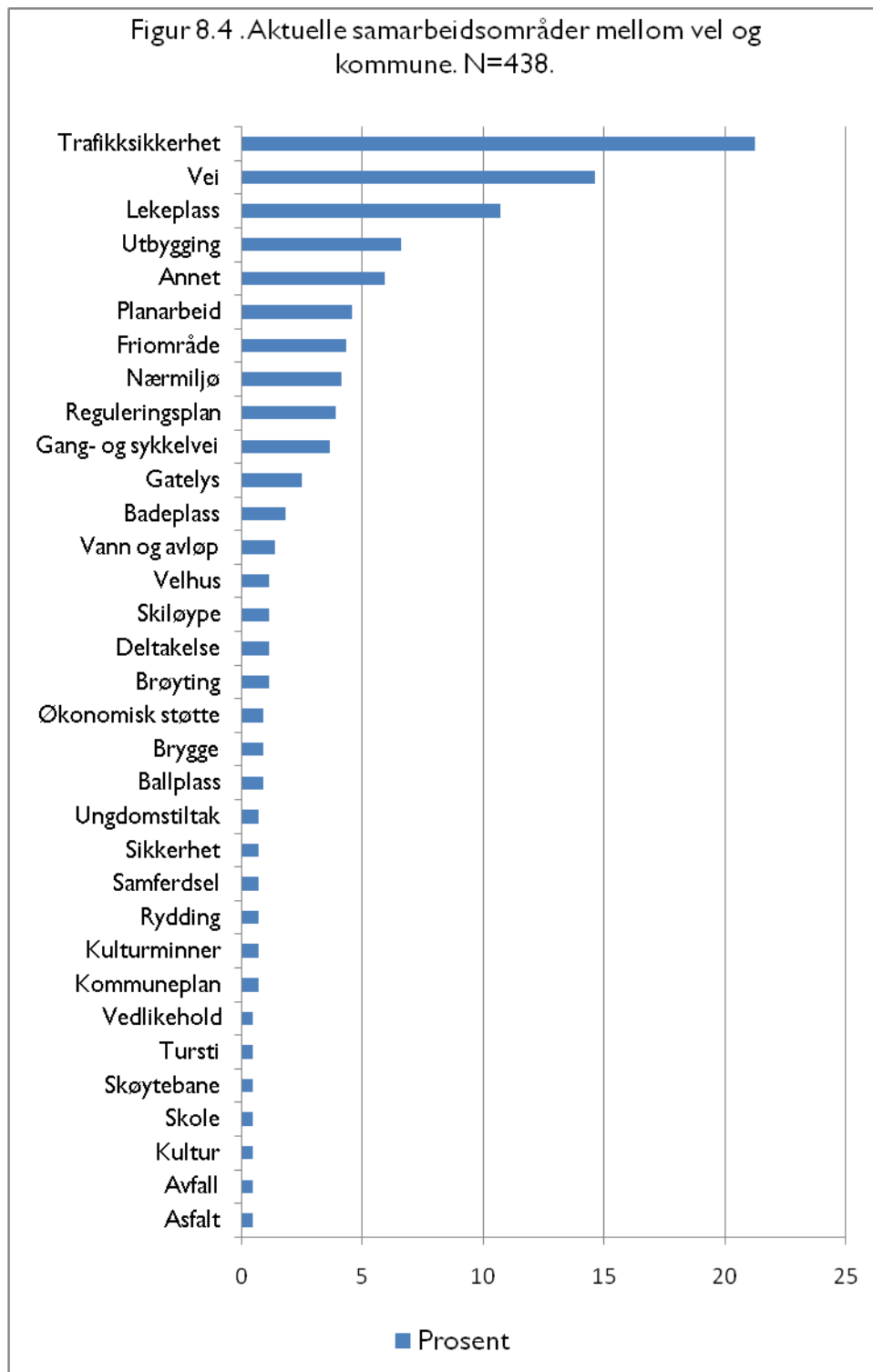
Tanken om å utvikle samarbeidet med kommunen videre har stor, men ikke overveldende oppslutning blant vellene. I 2007 svarte 41,7 prosent ja på spørsmålet om de ønsket et fastere samarbeid med kommunen. Samtidig svarer 26,0 prosent nei og de resterende 32,3 prosent «vet ikke». Vellene som ønsker et nærmere samarbeid med kommunen oppgir et omfattende register av områder og tiltak som kan være aktuelle slik det framgår av figur 8 (8.4), som omfatter forslag som vellene har gitt førsteprioritet. Siden spørsmålet var åpent – uten fastlagte svaralternativer – har jeg gjort noen forenklinger i forhold til de opprinnelige svarene. For

eksempel er alle svar med bare én respondent gruppert som «annet». Likevel kan den store spredningen av forslag til samarbeidstiltak virker noe uoversiktlig, slik at *tabell 15* tar sikte på å sammenfatte de ulike tiltakene i enkelte hovedkategorier.

Tabell 15 viser en sterk konsentrasjon om initiativ som har å gjøre med vei og samferdsel, som for eksempel gatelys, brøyting og trafikksikkerhetstiltak. Over førti prosent av forslagene som veltene oppgir som førsteprioritet havner i denne kategorien. Likeledes står samarbeid om lekeplasser og andre tiltak for barn og ungdom høyt på vellenes ønskelister nest etter utbedring av friarealer tilgjengelige for alle og fellesområder innen boligområdet.

Vei og samferdsel	44,3
Deltakelse i planarbeid	16,9
Fri- og fellesområder	15,0
Barn og ungdom	11,9
Andre samarbeidsområder	11,0
Sum	99,1

Få foreninger etterlyser økt deltakelse og påvirkning i den kommunale saksbehandlingen på en direkte måte. Likevel synes det rimelig å betrakte forslag om samarbeid om utbygging, planarbeid, regulerings- og kommuneplaner som krav om økt medvirkning i overordnede beslutninger av betydning for nærmiljøet. Til sammen 16,9 prosent av forslagene gjelder deltakelse i slike beslutningsprosesser.

Figur 8. Aktuelle samarbeidsområder mellom vel og kommuner.

Kontakt med kommunen

Blant vellene oppgir 89 prosent at deres hyppigste kontakter i kommunen består av de ansatte. Det innebærer bare en liten reduksjon siden 2003 da 91 prosent svarte det samme. Bare 11 prosent av dem som har svart på spørsmålet i 2007 sier at vellet har mest kontakt med kommunens politikere. Selv om det altså er tjenestemenn man har mest kontakt med, ble dette spørsmålet fulgt med andre om vellenes forhold til politikerne.

	2003	2007
I stor grad	7,8	8,4
Noe	49,9	51,2
I liten grad	42,3	40,3
Sum	100,0 (599)	99,9 (794)
Merknad: «Føler dere at kommunepolitikerne viser interesse for deres nærmiljø?»		

På spørsmål om man føler at kommunepolitikerne viser interesse for deres nærmiljø, svarer bare 8,4 prosent «i stor grad,» mens hele 40,3 prosent svarer «i liten grad.» Dette utgjør en svak forbedring siden 2003, noe som kan ha sammenheng med at kontakten med kommunens politikere som alt nevnt, også har økt noe i perioden.

I denne sammenhengen kan det være verdt å kartlegge hvordan vellene vurderer de enkelte partienes engasjement for vellets nærmiljø. Dessverre man må regne med en risiko for at svarene på et slikt spørsmål vil være sterkt farget av de politiske preferansene blant dem som har fylt spørreskjemaet. I følge velundersøkelsen 2003 (Koht 2007, 39) utmerket ingen av partiene seg med sin interesse for vellenes nærmiljøer, men spørsmålet ble ikke gjentatt i 2007-undersøkelsen.

Etat eller organ	Prosent	n
Teknisk etat	47,0	284
Plan og bygg	15,7	95
Park, idrett og friluft	11,8	71
Kultur	10,6	64
Andre	4,0	24
Ordfører og politiske utvalg	2,2	13
Drift	2,0	12
Trafikk og samferdsel	2,0	12
Vei	1,3	8
Oppvekst	1,6	7
Servicetorget	1,0	6
Eiendom	0,8	5
Rådmann	0,5	3
	100	604

Hvilke etater og instanser i kommunen har vellene mest kontakt med? Som man kan vente ut fra oversikten over i figur 5 peker de tekniske etatene og planmyndighetene seg ut som

viktige kontaktpunkter. I mange kommuner står imidlertid kulturkontoret for eventuell økonomisk støtte og blir dermed en viktig samarbeidspartner for velforeningene så vel som andre lokale lag.

Spørsmålet om samarbeidspartnere ble stilt som et åpent spørsmål. I *tabell 17* har det for oversiktens skyld vært nødvendig å redigere og samle svarene i et begrenset antall kategorier. Funnene bekrefter imidlertid at vellene har lite direkte kontakt med politikere, men i første rekke forholder seg til kommunale tjenestemenn.

Svarene på dette spørsmålet fra tidligere undersøkelser er ikke helt sammenliknbare. I 1997 ble teknisk etat (under diverse ulike navn) oppgitt som viktig partner av 48,9 prosent blant alle som deltok i undersøkelsen og kom dermed som nå på første plass. På annen plass kom kulturetaten med 20,9 prosent, mens bare 2,6 prosent av vellene den gang hadde plan- og miljøetaten som sin viktigste kontakt i kommunen (Koht 1999, s.26). Her er det med andre ord skjedd en betydelig forskyvning fra kultur- til plan- og utbyggingsetatene. I begge undersøkelsene er det imidlertid omtrent en tredjedel av vellene som ikke kan peke på en eneste viktig samarbeidspartner lokalt.

<i>Tabell 18. Rettferdighet i prioritering mellom organisasjoner</i>		
	<i>2003</i>	<i>2007</i>
Ja	19,0	18,2
Nei	15,0	12,1
Vet ikke	65,0	69,7
Sum	99,0 (599)	100,0 (801)
Merknad: «Føler dere at kommunen har en rettferdig prioritering mellom ulike organisasjonsgrupper?»		

Er kommunen rettferdig i sin fordelingspolitikk overfor ulike kategorier av organisasjoner? Det er åpenbart et spørsmål som mange finner det vanskelig å svare på fordi det krever en oversikt over kommunens politikk på hele området, ikke bare vellets nærområde. I all fall er det vel 70 prosent som svarer «vet ikke» på dette spørsmålet, mens bare 12 prosent svarer «nei» og 18 prosent svarer «ja». Det er også svært få som har noen klar oppfatning av hvilke grupper som i tilfelle blir forfordelt, det vil si mottar for lite fra kommunen.

Konklusjon

Som det går fram av dette avsnittet framstår kommunen som en svært viktig samarbeidspartner fra velleenes synspunkt. Blant vellene har 62 prosent gjennomført konkrete tiltak i samarbeid med kommunen. Mye av samarbeidet dreier seg om rydding i nærmiljøet, men i tillegg er det også et omfattende samarbeid om den praktiske gjennomføringen av et bredt spektrum av andre samfunnsoppgaver slik det framgår av *figur 5*. Dessuten engasjerer vellene seg sterkt i uttalelser og andre former for medvirkning i plan- og utbyggingssaker. Enkel-

te vel mottar dessuten betydelige beløp fra kommunen til drift og tiltak. De aller fleste vel sier seg tilfredse med sitt samarbeid med kommunen, men tilfredsheten har dalt noe siden 1997. Denne undersøkelsen underbygger funn fra en tilsvarende undersøkelse fra *kommunalt* perspektiv publisert i 1998. Av rapporten fra Nordlandsforskning går det fram at:

For norske kommuner under ett, er frivillige organisasjoner og velforeninger de viktigste organer for kommunens kontakt med lokalsamfunn (Røiseland 1998, 15).

For kommunene bør det likevel være et tankekors at initiativet til slik kontakt i overveiende grad kommer fra de frivillige organisasjonene selv, slik det går fram av denne undersøkelsen.

Vellenes økonomi

Hittil har vi tatt for oss vellenes inntekter i form av medlemskontingent og den økonomiske støtten som mange vel får til tiltak som gjennomføres i samarbeid med kommunen. Denne undersøkelsen inneholdt imidlertid flere spørsmål som tok sikte på å gi et fyldigere bilde av vellenes inntekter og utgifter i driftsåret 2005 eller 2006. Dette avsnittet tar for seg de viktigste utgiftspostene og hvordan virksomheten finansieres gjennom egeninntekter og offentlig støtte.

Vellenes utgifter

I 2006 var vellenes gjennomsnittsforsbruk kr. 63 810, men enkelte vel har så store budsjetter, inntekter og utgifter, at disse få vellene trekker gjennomsnittet betydelig opp. Medianforbruket på kr. 16 000 forteller oss at vellene gjennomgående har en beskjeden økonomi. Det vil si at halvparten av lagene har utgifter på 16 000 kroner eller mindre.

*Tabell 19. Vellenes primære utgiftsposter 2006.
Prosent. N=756*

Lekeplass	18,0
Arrangementer	11,0
Snøbrøyting	9,5
Vedlikehold	8,7
Strøm	7,4
Kontingent Norges Velforbund	6,4
Vei	5,0
Drift	4,9
Dugnad	2,9
Friområder	2,9
Andre utgifter	23,3
Sum	100,0
<i>Merknad: Utgifter som er nevnt først på spørsmål om foreningens viktigste utgiftsposter.</i>	

Hva brukes så pengene til? Vellene ble bedt om å oppgi vesentlige utgiftsposter. Utgiftsposter som er nevnt som viktigste utgiftspost, som det brukes mest penger på, er rangert i *tabell 19*. Alt i alt går de fleste av utgiftene til løsningen av tekniske oppgaver som har å gjøre med vedlikehold og opprusting av utearealer, lekeplasser, veier, belysning og liknende. Dessuten har sosiale arrangementer og aktiviteter en vesentlig plass på vellenes utgiftsregnskaper. Når utgiften til kontingent til Norges Velforbund opptrer som viktigste utgiftspost for 6,4 prosent av vellene, kan det ha sammenheng med at vellet har en svært beskjeden pengeøkonomi og at mye av virksomheten skjer ved ubetalt dugnadsinnsats. Som det framgår av *tabell 19*, har imidlertid også dugnadsinnsats sine kostnader.

Fordi rapporteringen i *tabell 19* bygger på et åpent spørsmål, har kodingen av svarene bydd på skjønsmessige avveininger. En svakhet ved framstillingen er at tabellen kan gi inntrykk av vellene bruker lite penger på vedlikehold. Vi får et bedre inntrykk av hva vellene faktisk bruker penger til ved å ta for oss de fire viktigste utgiftspostene sett under ett, slik det framgår av *tabell 20*. Vedlikehold rykker opp til en tredjeplass siden 16,8 prosent av vellene regner dette formålet blant de fire viktigste utgiftspostene.

Tabell 20 viser videre at 31,2 prosent av deltakerne i undersøkelsen hadde *arrangementer* i form av sosiale aktiviteter, juletilstelninger og velfester blant sine fire viktigste utgiftsposter i 2006. Mens få vel har forsikring som sin primære utgiftspost, viser *tabell 20* at forsikring likevel er en betydelig utgift for 7,5 prosent av vellene.

Arrangementer	31,2	Renovasjon	3,4
Lekeplass	28,3	Gaver	3,4
Vedlikehold	16,8	Husleie	3,3
Snøbrøyting	14,6	Kommunale avgifter	3,3
Strøm	12,4	Lønn og honorar	3,3
Kontingent			
NVF	8,7	Gatelys	2,9
Forsikring	7,5	Velhus	2,8
Dugnad	7,1	Gressklipping	2,7
Vei	7,0	Ballbane	2,7
Drift	6,9	Badeplass	2,4
Administrasjon	6,8	Kabel-TV	2,4
Utstyr	6,6	Rydding	1,9
Diverse	6,4	Båtplass, brygge	1,5
Friområder	5,7		

Merknad: Andel vel som oppgir de oppførte formålene som tilhørende én av lagets viktigste utgiftsposter. Summen overstiger 100 prosent fordi tabellen omfatter inntil fire av de viktigste utgiftspostene for hvert enkelt lag.

En svakhet ved undersøkelsen er at den gir bare indikasjoner på utgiftsområder; det vil si at *tabell 20* forteller oss først og fremst hvor utbredt aktivitetene er som krever mest penger, ikke hva de faktisk koster. Selv om enkelte formål, som lekeplasser, omfatter mange vel, bekrefter denne gjennomgangen egentlig hvor mangfoldig virksomhetene til vellene er.

Vellenes egeninntekter

Spørsmålet vi skal se på i dette avsnittet gjelder vellenes totalinntekter og hvilke inntektskilder som er de viktigste i tillegg til kontingenten som er behandlet tidligere. Som ved kartleggingen av utgiftssiden bidrar enkelte spesielt store, velstående vel til å trekke gjennomsnittstallene opp. Dermed gir medianverdiene et mer representativt bilde av hva hvert vel faktisk disponerer. Blant de 693 vellene som oppgir summen i kroner for sine inntekter for 2006 utgjør gjennomsnittet kr. 52 200, mens medianen eller midtverdien beløper seg til kr. 19 000. Det er et langt sprang fra vel som opererer med en inntekt på kr. 100 til maksimumsinntekten på kr. 1,2 millioner.

	2003	2006
Medlemskontingent	79,8	84,9
Kommunal støtte og andre tilskudd	5,0	3,6
Utleie	2,4	3,6
Spill: Basar, bingo, loddsalg	2,4	2,6
Arrangement	2,8	2,3
Andre inntektskilder	7,6	2,9
Sum	100,0	100,0
N	(496)	(795)

Merknad: Inntekter som er nevnt først på spørsmål om foreningens viktigste utgiftsposter.

Av *tabell 21* går det fram at medlemskontingenten er den suverent viktigste inntektskilden for det overveldende flertallet av lagene. Offentlig støtte og tilfeldige inntekter fra arrangementer, spill og salg betyr forholdsvis lite. Dette trekket har forsterket seg klart siden forrige undersøkelse i 2003.

Tar man for seg de andre inntektene som vellene har utenom kontingenten, øker betydningen av inntekter fra spill, arrangementer, utleie og offentlig støtte, se *tabell 22*. Mens 88 prosent av deltakerne i undersøkelsen har svart på spørsmålet om viktigste inntektskilde, er det likevel bare 38 prosent som oppgir sin neste viktige inntektskilde. Enda færre vel oppgir en tredje og fjerde inntektskilde.

Verdt å merke seg er at en vesentlig andel vellene, 45 prosent, oppgir bare én inntektskilde. For de aller fleste av disse vellene følger det at medlemskontingenten ikke bare er den viktigste inntektskilden, men også den eneste. Selv om enkelte foreninger mottar betyde-

lige offentlige tilskudd, står velbevegelsen som helhet på egne bein sett fra et økonomisk ståsted.

Kommunalt tilskudd	17,3
Annet tilskudd	15,3
Arrangement	13,8
Spill	13,3
Medlemskontingent	9,5
Utleie	8,9
Dugnad	4,6
Salg	4,3
Avgifter	3,7
Annonser	1,2
Gave	1,2
Annen inntekt	6,9
Sum	100,0
<i>Merknad: Inntekter som er nevnt som nest viktigst på spørsmål om foreningens viktigste utgiftsposter.</i>	

På den andre siden finnes en liten kategori vel som har hovedinntekten sin fra arrangementer, kommunal støtte, spillinntekter og salgsinntekter. Denne kategorien utgjør med andre ord et mindretall av foreninger hvor medlemskontingenten ikke en gang utgjør den nestviktigste posten på inntektssiden.

Betydningen av offentlig støtte

Blant de 867 som har svart på spørsmålet opplyser 37 prosent at foreningen fikk støtte fra det offentlige i 2005 eller 2006. Til drift lå medianverdien av støtten på kr. 5.000, mens støtte til tiltak, det vil si investeringsformål, lå noe høyere, nemlig på kr. 10.000. Fordi noen få mottakere fikk spesielt store tilskudd, ligger gjennomsnittsbeløpene atskillig høyere, henholdsvis kr. 18 305 til drift og kr. 29 895 til tiltak.¹² Dette gjelder uansett et mindretall; det er verdt å merke seg at to tredjedeler av alle områdeforeningene klarte seg uten offentlig støtte i denne perioden.

I 2006 sto i praksis kommunen for så godt som all – eller 96 prosent av – *driftstøtten* til vellene. De øvrige mottok noe støtte fra den lokale banken eller andre bedrifter. I alt er det 13,8 prosent av vellene som opplyser at de har fått driftsstøtte, som muligens kan innebære en fordel for mottakerne i form av et regelmessig, tilbakevendende økonomisk bidrag.

¹² Summene representerer en økning siden 2003. Da lå gjennomsnittsstøtten på henholdsvis kr. 16.553 til drift og kr. 22.211 til tiltak.

En langt større andel, 20,5 prosent, fikk støtte til *tiltak*. Også i dette tilfellet er kommunen den viktigste kilden til bidrag, men kommunens rolle er ikke fullt så dominerende som i tilfellet med driftsstøtte. Vellene oppga kommunen som en vesentlig bidragsyter i 78 prosent av tilfellene, og denne sto i praksis bak som den eneste giveren i 72 prosent av tilfellene. Andre kilder til offentlig støtte besto av fylkeskommunen (8 %), tippemidler (6,5 %) eller ulike statlige etater (3,2 %). Selv om spørsmålet gjaldt offentlig støtte, oppgir en del respondenter (9,7 %) at de fikk støtte til tiltak fra bedrifter, stiftelser og Norges Velforbund sentralt. Organisasjonen opererte den gang med et eget miljøfond som medlemmene kunne søke om penger fra.

Alt i alt bekrefter dataene om økonomisk støtte den nære tilknytningen mellom vel og kommune. Det vil likevel være galt å se på disse overføringene som milde gaver; det dreier seg snarere om at frivillige har påtatt seg løsningen av kommunale oppgaver, slik det framgår av avsnittet om forholdet til kommunene.

Vellenes formue

Hva sitter så vellene igjen med i kassa når inntekter og utgifter er oppgjort? Meget få vel oppgir at de går i minus og sitter med gjeld ved utgangen av året. Medianverdien av kassabeholdningen var i 2006 kr. 23 000. Den samlede formuen for de 700 deltakerne i undersøkelsen var 45,3 millioner kroner. Selv om hver enkelt forening således utgjør en beskjeden økonomisk aktør, har velbevegelsen med sine omkring 8 000 lag samlet sett en betydelig økonomisk styrke med en formue som forsiktig kan anslås til ca. 500 millioner kroner.¹³

Konklusjon

Dette paperet dokumenterer det tette forholdet mellom områdeforeninger og offentlige myndigheter på lokalforvaltningsnivå. Mens kommune nok ser på vellene som nyttige samarbeidspartnere i gjennomføringen av kommunale tiltak, ser ledelsen i vellene på seg selv om uavhengige av kommunal påvirkning, slik at de innenfor begrensede ressurser gjennomfører tiltak som medlemmene ønsker. En rekke spørsmål står likevel uløste som passende emner for grundigere analyse. Bidrar økonomisk støtte og samarbeidstiltak til økt aktivitet i den enkelte forening? Vellene bidrar i stor grad i kommunale planprosesser, men på hvilken trinn i saksgangen er de mest aktive og har deres aktivitet noen innflytelse på kommunens beslutninger? En grundigere analyse av foreliggende data, men også nye undersøkelser må gjennomføres for å få svar på slike spørsmål.

¹³ Grunnen til at dette er et forsiktig økonomisk overslag skyldes at det i beregningen av kassabeholdningen sjelden tas høyde for verdien av faste eiendommer og andre eiendeler som tilhører vellet.

Referanser

- Bevir, M., red. (2011). *The Sage Handbook of Governance*. London, Sage.
- Bingham, L. B., T., og R. O'Leary. 2005. «The new governance: practices and processes for stakeholder and citizen participation in the work of government». *Public Administration Review* 65 (5):547-57.
- Elias, Maria Veronica (2010). Bridging the bureaucracy-democracy gap: civic capacity as problem-solving, *Public Administration Review* 70, 945-948.
- Eriksen, Erik O., red. (1995). *Deliberativ politikk: demokrati i teori og praksis*. Oslo: Tano.
- Falleth, Eva Irene, Gro Sandkjær Hanssen og Inger-Lise Saglie (2008). Medvirkning i byplanlegging i Norge. NIBR-rapport 2008: 37. Oslo
- Fimreite, Anne (2005). Governance i norske storbyer. *Plan*. 2005, 5, 46-48.
- Fisher, Robert (1984). *Let the People Decide*, Twayne, Boston
- Glaser, Mark A., Samuel J. Yeager, and Lee E. Parker (2006). «Involving Citizens in the Decisions of Government and Community: Neighborhood-Based vs. Government-Based Citizen Engagement». *Public Administration Quarterly* 30, 177-217.
- Habermas, Jürgen. (1969). *Vitenskap som ideologi*. Oslo, Gyldendal.
- Koht, Harald (1990) «Miljøpakke Romerike 1990: Samarbeid om miljøproblemer i lokalsamfunnet». Rapport. Norges Velforbund, Oslo.
- Koht, Harald (1998). «Velundersøkelsen 1998: Stort utbytte med moderat innsats,» *Velposten* 22 (3-4/98), s. 32-33.
- Koht, Harald (1999). «Velbevegelsen og dens samfunnsmessige betydning». Rapport. Norges Velforbund, Oslo.
- Koht, Harald (2009). Samspill mellom lokalforstvaltning og sivilsamfunn. I: B. Enjolras og R. H. Waldahl, red. *Frivillige organisasjoner og offentlig politikk*. Novus, Oslo, 75-92.
- Lehrer, J. (2010). "The truth wears off: is there something wrong with the scientific method?" *The New Yorker* 86 (40), 52-57.
- Lorentzen, Håkon (2003). «Velferdskommunen og de frivillige organisasjonene». Notat KOU 2003:2. Kommuneforlaget, Oslo.
- Lorentzen, Håkon (2007). *Moraldannende kretsløp: Stat, samfunn og sivilt engasjement*. Oslo, Abstrakt, s. 21.
- «Medvirkning i praksis» (2002). Rapport. Norges Velforbund, [Bergen].
- Morse, Suzanne W. (2004). *Smart Communities*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Rubczynski, Witold (1995). *City Life: Urban Expectationsns in a New World*, Scribner, New York.

- Røiseland, Asbjørn (1998). «Kommunene og lokalsamfunn – mer enn kommunedelsutvalg: Hovedresultat fra en nasjonal kartlegging.» Arbeidsnotat nr. 1003/98. Nordlandsforskning, Bodø.
- Røiseland, Asbjørn og Signy Irene Vabo (2008). Governance på norsk. Samstyring som empirisk og analytisk fenomen. *Norsk statsvitenskapelig tidsskrift* 34, 86-107.
- Seim, Sissel (2006). «Egenorganisering blant fattige. En studie av initiativ, mobilisering og betydning av Fattighuset». Avhandling. Göteborgs Universitet, Institutionen för socialt arbete, Göteborg.
- Sivesind, Karl Henrik (2005) «Seniorers deltakelse i frivillig arbeid: Betydning av alder og livssituasjon.» Institutt for samfunnsforskning, Oslo.
- Wollebæk, Dag, og Per Selle (2002). *Det nye organisasjonssamfunnet: Demokrati i omforming*, Fagbokforlaget, Bergen.
- Aasland, Aadne (2002). «Citizen status and social exclusion in Estonia and Latvia». *Journal of Baltic Studies* 34, 57-77.